

הכנסת התשע-עשרה

הצעת חוק של חברי הכנסת:

הצעת חוק תאגידי מים וביוב (תיקון - צמצום אספקת מים), התשע"ג-2013

<p>בסעיף 39. (א) לחוק תוחלף הסיפא "אלא על פי כללים שיקבעו לפי סעיף 146" במילים "אלא על פי הכללים הקבועים בסעיף 146".</p>		1.	תיקון הוראות לעניין גביה
<p>סעיף 57(ג) לחוק העיקרי יסומן כסעיף 57(ד).</p>		2.	תיקון סימן
<p>במקום סעיף 57(ג) לחוק העיקרי יבוא "חברה תערוך בסוף כל שנה אזרחית דוח שיכלול פירוט מילולי ומספרי של פעולות האכיפה כנגד צרכנים ביתיים בשל אי תשלום, לרבות מספר המקרים בהם ננקט הליך צמצום אספקת מים, היקף הצמצום ואורך התקופה במהלכה ננקט. הדוח יוגש לממונה בתוך 30 יום מסיום השנה האזרחית ויפורסם לציבור."</p>		3.	הוספת חובת דיווח בדבר צמצום אספקה
<p>סעיפים 146 (ב) ו- (ג) לחוק העיקרי יסומן כסעיפים 146 (ד) ו- (ה), בהתאמה.</p>		4.	תיקון סימן
<p>במקום סעיף 146(א)-(ג) לחוק יבוא: "חברה אינה רשאית לנתק את אספקת המים לצרכנים בשל חוב כספי, ואולם היא רשאית לצמצם מתן שירותי מים לצרכן, בשל אי תשלום שדרשה ממנו, באם הפעילה את סמכותה בהתאם לכללים הקבועים בתוספת הראשונה לחוק, ובהתקיים התנאים הבאים:</p>	(א)	5.	תיקון כללים לעניין הסדר צמצום אספקה
<p>קיים לצרכן חוב שלא שולם העומד על 1000 ₪ או יותר. סכום זה יעודכן בראשון בינואר של כל שנה בהתאם לשיעור השינוי במדד המחירים לצרכן.</p>	(1)		
<p>צריכתו של הצרכן עולה על ארבעה מטרים מעוקבים לנפש לחודש.</p>	(2)		
<p>בסופו של החוק יבוא: ס' 158. "תוספת ראשונה – כללים לצמצום אספקת מים" 1. החברה תשלח לצרכן הודעת חיוב בה יצוין סכום החיוב בגין צריכת מים והמועד לתשלומו. 2. חלפו 15 יום מהמועד הנקוב לתשלום החיוב והחוב לא שולם, תשלח החברה התראה לחייב. בהתראה זו יידרש החייב לשלם את חובו בתוך 15 יום, ויימסר לו כי באפשרותו לערוך עם החברה הסדר לפריסת תשלומים, וכי על מנת לקובעו עליו להגיע למשרדי</p>			תוספת ראשונה לחוק

<p>החברה לשיחה במחלקת שירות הלקוחות. בהתראה יימסר לחייב עוד כי בסמכותה של החברה לצמצם את אספקת המים בהתאם לתנאים הקבועים בחוק.</p> <p>3. לא שולם החוב בתוך 30 יום ממועד המצאת ההתראה לחייב תשלח החברה לחייב התראה נוספת. התראה זו תקרא "התראה לפני צמצום אספקת מים", תיכלל בה הודעה על גובה החוב וכן הודעה לפיה אם לא יפרע החייב את חובו בתוך 30 ימים, רשאית החברה לנקוט צעדים לצמצום אספקת המים לצרכן או למקרקעין בהתאם לתנאים הקבועים בחוק. כן תוזכר בהודעה אפשרותו של הצרכן לערוך עם החברה הסדר לפריסת תשלומים, וכי על מנת לקובעו עליו להגיע למשרדי החברה לשיחה במחלקת שירות הלקוחות.</p> <p>4. לא שולם החוב בתוך 45 יום ממועד המצאת ההתראה השנייה תהא החברה רשאית לצמצם את אספקת המים עד למינימום של אספקת 4 קוב מים בחודש, לכל אדם הרשום כמתגורר במשק הבית, באמצעות מנגנוני ויסות זרם, למעט במקרים הבאים:</p> <p>(א) הצרכן או מי שמתגורר עמו הוא בעל נכות רפואית בשיעור של 70% לפחות, לפי הוראות סעיף 208 לחוק הביטוח הלאומי [נוסח חדש] תשנ"ה-1995, או בשיעור של 40% לפחות בהתאם למבחנים המנויים בפרטים 33 או 91 שברשימת הליקויים כמשמעותה בתקנות הביטוח הלאומי (ביטוח נכות) (קביעת אחוזי נכות רפואית, מינוי ועדות לעררים והוראות שונות), התשמ"ד-1984.</p> <p>(ב) הצרכן או מי שמתגורר עמו מקבל גמלת סיעוד מהביטוח הלאומי לפי הוראות סעיף 223 לחוק הביטוח הלאומי [נוסח חדש], התשנ"ה-1995.</p> <p>(ג) לצרכן או מי שמתגורר עמו יש אישור מרופא מומחה, המעיד על מצב רפואי כרוני המחייב שימוש מוגבר במים לצרכים רפואיים.</p> <p>5. צמצום אספקת המים לצרכן או למקרקעין בשל אי תשלום תשלומים תתבצע אך ורק בימים א'-ד' בשבוע וביום ה' עד השעה 12:00 וכן לא תתבצע ביום הקודם לערב חג (יהודי או אחר), אלא עד השעה 12:00.</p> <p>6. החברה תחדש את אספקת המים התקנית ותבטל את צמצום אספקת המים מיד לאחר תשלום החוב ולא יאוחר מ- 12 שעות עבודה לאחר מכן.</p> <p>7. ההודעות וההתראות לצרכנים יכללו תרגום לשפה הערבית.</p>			
-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--	--	--

דברי הסבר

הזכות למים מוכרת כזכות יסוד בחברה הישראלית ובמשפטה. חוק המים, התשי"ט-1959 קובע בסעיף 1 כי: "מקורות המים הם קניין הציבור, נתונים לשליטת המדינה ומיועדים לצורכי תושביה ופיתוח הארץ". סעיף 3 לחוק מעגן את הזכות לקבל מים: "כל אדם זכאי לקבל מים ולהשתמש בהם בכפוף להוראות חוק זה". הפסיקה הישראלית הכירה בזכות למים כזכות יסוד חוקתית, הנגזרת מהזכות לחיים, מהזכות לכבוד, מהזכות לבריאות ומעקרון השוויון.

עיגון המים כזכות יסוד מבוסס על ההכרה כי אספקה סדירה של מים קשורה באופן מובהק ליכולת לנהל אורח חיים היגייני ובריא, וכי ישנו קשר סיבתי ישיר בין העדרם של מים נקיים ובין מחלות ולהפרעות גופניות. מכיוון

שהמים אינם מצרך ככל המצרכים - אלא משאב שבלעדיו לא ניתן לקיים משק בית והעדרו מהווה סכנה חמורה לבריאות - על המדינה להבטיח כי אספקת מים מינימאלית תובטח לכל אדם.

בשנת 1995 חוקק בישראל חוק ביטוח בריאות ממלכתי, התשנ"ד-1994 המעניק סל שירותים רפואיים בסיסיים לכל אדם, בין אם יש באפשרותו לשלם עבורם, ובין אם לאו. על פי עיקרון דומה, ומתוך ההכרה בחשיבות אספקת המים ליכולת לנהל אורח חיים בריא ומכבד, מבקשת הצעה זו לעגן בחקיקה את החובה לספק מינימום של 4 מ"ק מים לכל אדם בחודש, ולבטל את הנוהג הנפסד של ניתוק מוחלט של צרכנים ממים עקב אי תשלום.

בהתאם לכך מוצע, כי במקרים בהם לצרכן יש חוב משמעותי של למעלה מ-1,000 שקלים, אולם אין בידו את האמצעים לשלם את החוב או שהוא בוחר שלא לשלם מסיבות אחרות, ניתן יהיה לצמצם את אספקת זרם המים באופן משמעותי, אך להותיר מינימום הכרחי של 4 מטרים מעוקבים של מים לאדם בחודש. כמות זו של מים לאדם בחודש נחשבת כרף סביר לשם שמירה על כבוד האדם (לפי נתוני רשות המים הצריכה לנפש בחודש עומדת בממוצע ארצי על כ-4.5 מטרים מעוקבים לחודש). המדיניות המוצעת תשקף את ההכרה בזכות היסוד למים בצד האיזון הראוי לסנקציות נגד חייבים.

מובן שאיסור הניתוק המוחלט של אספקת המים לא יגרע מחובת הצרכנים לשלם עבור המים המסופקים להם ואין בה משום מחילה על החוב. בפני הרשויות יוסיפו לעמוד האמצעים הנוספים לגביית החוב, כגון הליכי גבייה והליכים משפטיים. ככל האמור בהליכי גבייה, חשוב לציין כי כבר היום נתונה לתאגידי המים והביוב ולרשויות המקומיות הסמכות לבצע הליכי גבייה מנהליים ומהירים, הכוללים בין השאר גם הטלת הקפאה על חשבונות בנק ועיקול כספים.

בצד ההסדר האמור, מוצע לאסור באופן גורף ניתוק או צמצום אספקת מים לצרכנים אשר הנם נכים, חולים סיעודיים או בעלי מצב בריאותי כרוני פסי או נפשי, המחייב שימוש מוגבר במים.

זאת ועוד, מוצע בהצעת החוק לחייב את תאגידי המים בדיווח שנתי על פעולות אכיפה שנקטות כנגד צרכנים בשל אי תשלום וזאת לשם מעקב ופיקוח אחר מספר המקרים בהם מצומצמת בפועל אספקת המים ומימוש זכותו של הציבור לקבל מידע בנושא זה.

שינוי חקיקה זה מתבקש לאור החלל הקיים כיום ביחס להסדרים בתחום זה. חוק תאגידי מים וביוב, תשס"א-2001 קבע כי מועצת הרשות הממשלתית למים ולביוב תקבע "את המקרים והתנאים שבהם רשאית חברה להפסיק או לצמצם מתן שירותי מים וביוב לצרכן או למקרקעין", וכי תאגידי המים והביוב לא יהיו רשאים לנתק צרכנים מאספקת מים, אלא לפי כללים אלה (סעיפים 39 ו-146 לחוק). אולם עד היום, שתיים עשר שנים לאחר חקיקת החוק, טרם נקבעו כללים מטעם רשות המים לעניין זה.

זאת, למרות שבשנים האחרונות אנו עדים לעלייה חדה במחירי המים אשר הביאה לכך כי תושבים רבים אינם מסוגלים לשלם את חשבונות המים הגבוהים. המצוקה חוצה אוכלוסיות וגילאים וכוללת פגיעה גם במשפחות ויחידים ממעמד הביניים. המצוקה קשה במיוחד בקרב משפחות מרובות נפשות ויחידים המתקיימים מהכנסה נמוכה, קשישים ואנשים בעלי מוגבלויות. במקרים רבים בהם מתקשים הצרכנים לשלם את חשבונות המים, מנותקת לגמרי אספקת המים לבתים ללא התייחסות למצב סוציאלי חריג וללא אפשרות אמיתית להשיג על כך תוך פגיעה קשה בבריאותם ובכבודם.

יצוין כי במדינות רבות במערב, בהן קיימים תאגידי מים ישנו איסור גורף על ניתוק או צמצום אספקת מים לבתים פרטיים. חקיקה כזו קיימת, בין היתר, בארגנטינה, ניו זילנד, אוסטרליה, בלגיה, ספרד, אירלנד, לוקסמבורג, נורבגיה, בריטניה, שוודיה, שוויץ ואוקראינה. ברי כי איסור גורף שכזה הינו ראוי וישים במדינות בעלות כלכלות חזקות וחלשות כאחד. לאור ההיתכנות הנמוכה לקביעת איסור גורף על צמצום אספקת מים, מוצע להגביל את סמכות צמצום אספקת המים באופן מידתי וסוציאלי.

קבלת הצעת החוק תבהיר מסר חשוב בדבר כך שהעברת הסמכות לספק שירותים חברתיים מרשויות המדינה לגוף תאגידי אינה פותרת את המדינה מאחריותה להבטיח את הנגישות של כלל הציבור לשירותים אלו, אלא להיפך, היא מטילה עליה חובה מוגברת להבטיח נגישות זו.

הצעת חוק זו נוסחה בסיוע האגודה לזכויות האזרח בישראל.